

ko Huturangi. Ka kōrero a Te Kapunga Matemoana, ko Ruakapanga i rere mai i te rangi, ko Paikea i kau mai i raro i ngā kare o te wai he tohorā hoki – ko ēnā waka anō ēnā. I kōrerotia o mātau hekenga mai i a Horouta, i a Tākitimu, i a Mātaatua.

He nui ngā kōrero. I whakaaratia ake e Tāmāti mā te oriori ā Hinekitawhiti, “Kia tapu koe nā Tuariki, Kia tapu hoki koe nā Porouhorea...” Kua roa tonu te wā kāore i te waiatatia i te wā kāinga. Nā ērā karangatanga o mātau nā te Whānau a Te Aotāwarirangi i Tokomaru. Kei roto hoki i ngā whakamārama mō taua oriori e kōrero ana a Āpirana Ngata mō tērā huarahi nui o Ngāti Porou me te Whānau a Apanui ki runga ki tērā waka ki a Mātaatua. Te tukunga mai e Te Whakatōhea ngā toki pounamu me te tautau mōtoi i te taha o te wahine, i a Ūhengaparāoa ki a Tamahinengaro, i te ngakinga mate mō Uekahikatea. (Tirohia te whakapapa).

Ka moea ngā wāhine nei e Tūmoanakōtore. Nā te tuakana nā Rūtanga ko Hinemahuru - ka moe i a Apanui Waipapa, ka puta ko Te Whānau a Apanui. Nā te taina, nā Rongomaitauarau, ko Ngātihau i a Te Ataakura, ka puta ko Tūwhakairiora, tētahi o ngā tipuna rongonui o Ngāti Porou.

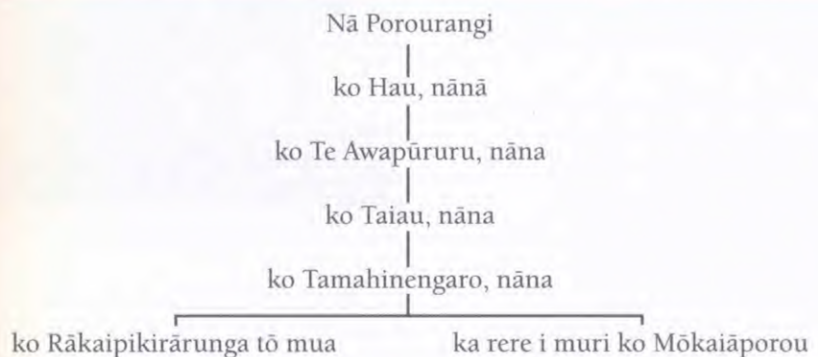
Ko te Tāite te pō whakamutunga, me tā mātau hākari. Ko Te Arikiniui a Te Atairangikaahu tā mātau manuhiri. I oti pai tā mātau hui. Ko tētahi mea whakamāharo i kite au e whakahaeretia ana, he mautaringa i hoatu ki ngā mea kore matatau ki te reo – kotahi tonu hoki te reo o te hui i te wiki mō te reo – kotahi tāra te utu mō ia kupu Pākehā e puta ana – ko Waldo i te whakamārama i ngā kōrero i roto i te reo Pākehā, kia rongonui ngā mea whai mautaringa. Kua tohua ngā kōrero katoa i runga ataata, ātahirā e rongonui ai tātau kei whea e puritia ana e whiwhi ai te

hunga e hiahia ana kia rongonui i aua kōrero. He nui ngā kōrero mō tērā hui tino whakamāharo. Ko ēnei pitopito ēnei e tuhia nei.

E amuamu ana ētahi kāore i tika kia kawea ngā whakapapa me ngā kōrero o Ngāti Porou ki waho i ōna rohe. Kei te hē rātau. Kua puta noa atu ā tātau whakapapa me ā tātau kōrero ki waho i te rohe, he aha te aha, kei roto i ngā nūpepa Māori i tuhia i te rautau tekau mā waru.

E rua ngā hui whakapapa kua tū i te Ūpoko o te Ika, kua tae ki te wā kia whakahaeretia anō tētahi. Kotahi te pō i pau ki te kōrero mō te reo ake o Ngāti Porou. Ko te tohe nui me pēhea e mau ai te reo – e rima noa ngā kura kaupapa Māori o Ngāti Porou, 15 kāore i whakaae!!! Me aha tātau? Ko te tokoiti noa iho kei te whai i te reo, huri noa i te motu, ko te tokomaha kua Pākehā noa atu.

Me aha tātau? Me aha tātau? Me aha tātau?

Ka moe a Rākaipikirārunga i a Ūhengaparāoa,

ka puta ko Rūtanga, he wahine.

Ka mate a Rākaipikirārunga, ka moea te pouaru –

a Ūhengaparāoa, e Mōkaiāporou

ka puta, he wahine anō ko Rongomaitauarau.

Ko ngā kōpara o Rongomaitāpui e pakiri ana i te kōrero māna wahine o Ngāti Porou. (Mai i te taha mau) Ko Roka Pāora, ko Mate Kaiwai, ko Tēpora Kupenga, ko Francis Rangihuna, ko Aroha Paenga.